

Анастасія Пономарьова,
студентка 3 курсу
Факультету психолого-педагогічної
освіти та мистецтв
Наук. керівник: **П. Б. Косенко,**
к.пед.н., доцент (БДПУ)

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ЛІРИЧНІ ПІСНІ ТА ЇХ ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ

З давніх-давен український народ має славу народу дуже музичного. Його музична культура творилася віками, а основу її складає народна пісенна творчість, яка охоплює весь багатогранний духовний світ. Кожна пісня цінна, за кожним словом – покоління людей, що пережили і радість, і горе, розчарування, зазнали поневірянь і труднощів, але й пізнали глибоку насолоду. Народнопісенна творчість є багатющим матеріалом, на основі якого можна здійснювати цілісний підхід до виховання підростаючого покоління, формування у нього національної свідомості і високих морально-духовних якостей.

Видатні українські мислителі Г.С. Сковорода, Т.Г. Шевченко наголошували на необхідності використання фольклору – одного з впливових засобів морального становлення молоді. Пріоритет широкого розуміння народної творчості як комплексу матеріальної і духовної культури, відображення світоглядної системи етносу в Україні належав народознавчим школі І. Франко, М. Драгоманова, М. Грушевського, Ф. Вовка, Ф. Колесси, І. Свенціцького тощо. У багатющій скарбниці українського фольклору вбачали виховний потенціал і багато інших письменників, педагогів, музикантів, понад двадцять років працював учителем співів у школах різного типу український композитор-педагог М.Леонтович. Головним засобом виховання для нього завжди була народна пісня.

Метою нашого дослідження є аналіз різних видів ліричних пісень, та вивчення їх потенціалу для виховання морально-духовних цінностей у молодого покоління.

Ліричні пісні – це народнопоетичні твори, в яких основна увага спрямована на розкриття внутрішнього світу людини, її переживань і настроїв, зумовлених обставинами соціального чи побутового характеру. У змісті, мотивах, образах ліричних пісень відбилися різні аспекти і прояви як суспільного, так і приватного життя.

Усі ліричні пісні українського народу можна об'єднати у чотири групи: соціально-побутові, родинно-побутові, сатирично-гумористичні і жартівливі пісні, колискові.

1. Пісні соціально-побутового циклу – фольклористи, у залежності від провідних ідейно-тематичних мотивів, визначають у цьому пісенному масиві цикли козацьких, кріпацьких, чумацьких, рекрутських та солдатських, бурлацьких, наймитських і заробітчанських пісень.

2. Родинно-побутові пісні – цю групу складають численні пісні про кохання; про сімейне життя, серед яких вирізняються пісні про жіночу долю: нестерпне життя з нелюбом чоловіком, чоловіком-п'яницею, злою

свекрухою, про недолю дітей-сиріт, бідної вдови, самотньої матері, яка втратила дітей. Родинно-побутові ліричні пісні відзначаються глибиною почуттів і драматизмом.

3. Сатирично-гумористичні та жартівливі пісні – найбільше таких пісень присвячено темі кохання. У них із гумором згадується залицяння хлопця до дівчини, висміюються залицяльники-невдахи, які не вміють заговорити з дівчиною. З іронією народ змальовує дідів, які, розраховуючи на свої статки, сватаються до молодих дівчат.

4. Колискові пісні – це ліричні пісенні твори, які виконуються над колискою дитини для того, щоб її приспати. Це один з найдавніших жанрів народної словесності, що сягає корінням міфологічного періоду творчості. В минулому подібні пісні виконувалися не тільки, щоб приспати дитину, а й привернути до неї або відвернути від неї дію певних духовних сил, оберекти від зла.

У всіх різновидах ліричних пісень часто використовується поетичний художній паралелізм – засіб поетичної мови, коли явища з різних сфер життя та природи зображуються паралельно. Показ переживань, думок ліричних героїв підсилюється паралельним змалюванням образів природи – рослинного чи тваринного світу. Картини природи мають символічний зміст – вони підпорядковані розкриттю психологічного стану героя. Символіка образів природи в ліричних народних піснях надзвичайно багата й вишукана. Вона засвідчує високий рівень художнього чуття у її творців, їх схильність до асоціативного мислення. Пісні про кохання ввібрали багату народнопоетичну символіку українців. Характерним для народнопісенної лірики є використання епітетів, які уточнюють чи посилюють основне поняття. Емоційну та ідейну насиченість пісень посилюють засоби музичної виразності. Мелодія, темп, ритмічність, формотворча структура завершують утворення переконливих образів, завдячуючи яким українська народна пісня здобула визнання в цілому світі.

Виховна сила ліричних пісень зумовлена передусім тим, що своїм змістом, мелодією вона спрямована на формування почуттів людини. А почуття – це багатюще джерело й основа благородних діянь особистості. Почуття – стійке емоційне ставлення людини до явищ дійсності, що віддзеркалює значення цих явищ у зв'язку з її потребами та мотивами; вищий продукт розвитку емоційних процесів у суспільних умовах, адже «почуття людини, – як писав відомий психолог С.Л. Рубінштейн, – найбільш яскраве вираження «природи, що стала людиною», і з цим пов'язана та хвилююча чарівність, яка випливає з будь-якого справжнього почуття» [3, с. 315].

ЛІТЕРАТУРА

1. Дей О.І. Поетика української народної пісні / О.І.Дей. – К.: Наукова думка, 1978. – 251с.
2. Копанин. Г. Пісенні жанри українського фольклору / Г. Копанін. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – 222с.
3. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. О месте психического во всеобщей взаимосвязи явлений материального мира / С. Л. Рубинштейн. – М., 1957. – 328 с.